

TENDINȚE ȘI SCHIMBĂRI DE SCENE ÎN BIBLIOTECI LA SOLICITAREA VIITORULUI

Dr. conf. univ.
Lidia KULIKOVSKI

Societatea Mondială *Viitorul lumii* a publicat o previziune „Lumea în următorii 25 de ani”, bazată pe studii aprofundate asupra dezvoltării rapide și avansate a tehnologiilor, dezvoltări care produc și conduc schimbări în toate domeniile cunoașterii.

Studiul, întreprins de experți recunoscuți, pronosticează viitorul tehnologic al lumii lansând promisiuni de schimbare în energie, informație, tehnologie, sănătate, transport și alte domenii. Decodarea genelor umane a fost posibilă datorită unor supercomputere care au înregistrat 3 bilioane de biți informaționali teaurizați în DNA. Astăzi putem afirma realistic, zic experții de la *Viitorul lumii*, că un carburant ca cel de petrol va fi înlocuit de cel de hidrogen, că vom putea controla medical procesele genetice și ale întregii vieți, că puterea computerelor va fi infinită și tot mai ieftină, că vom utiliza comunicații mobile la viteza luminii, roboți care vor servi ca ajutor, ca îngrijitori și multe, multe altele.

Cele mai importante preziceri spicuite din revista *The futurist* a Societății Mondiale *Viitorul lumii* le evidențiem mai jos:

- Hidrogenul va lua locul petrolului. Până în 2012 va ajunge cel mai competitiv carburant (la Salonul Auto de la Detroit, 2007, au fost prezentate mai multe modele auto bazate pe hidrogen);

- Era *Cyborg* e aproape. Cercetătorii din Israel au elaborat un biocalculator pentru care se utilizează cipuri de silicon cu celule DNA. Această dezvoltare poate permite mai târziu conectarea creierului uman direct cu computerul;

- Până în 2015 orașele New York, Tokyo, Frankfurt vor deveni centre globale de transport care vor utiliza avioanele supersonice la transportarea pasagerilor civili. Oamenii

vor face înconjurul continentelor în tot atâta timp în cât ajung de acasă la aeroport;

- În următorii 25 de ani școlile în viziune tradițională, bazate pe clase se vor împuțina considerabil. Elevul nu va veni la școală, în clasă el va putea vizita și aborda subiectul și materiile necesare pe cale virtuală. Lumea virtuală va oferi posibilitatea să experimenteze subiectul obligatoriu sau necesar. O metamorfoză care va schimba procesul de învățământ va fi ghidul interactiv, virtual, personalizat – care va răspunde la toate întrebările elevului, studentului, oricui va vrea să învețe;

- Bursa virtuală a stocurilor de energie hidrogen va domina dezvoltările industriale, economice, va condiționa și determina cursul valutei etc.;

- Curenții oceanici vor depăși vântul ca resursă de energie. Turbinele puse în mișcare de curenții oceanici vor genera de patru ori mai multă energie decât morile de vânt utilizate intens în țările nordice;

- Melcii vor salva lumea. Un calmant, care nu provoacă dependență, de o sută de ori mai potent decât morfina, va fi în curând în producție, grație cercetărilor în conotoxine, care au descoperit în melcii tropicali un set distinct de componente chimice, care vor trata maladiile cardiace, ale coloanei vertebrale, depresiile ș.a.;

- Armele de distrugere în masă vor fi mult mai ușor de obținut în următorii 15 ani. Teroriștii trec de la atacuri cu bombă la dezastre de nivel celular. Armele viitorului – ingineria genetică și nanotehnologia, care necesită mai puține materiale și oferă largi facilități de acțiune;

- Convergența ingineriei genetice cu nanotehnologia vor permite speciei umane să-și schimbe înfățișarea în orice fel vor dori.

În următorii 15 ani oamenii vor putea rearanja genele nu numai ca să-și schimbe fizicul, ci și pentru ca să-și extindă durata vieții, să-și unească creierul lor cu computerul, și corpul cu robotul, și încă cu multe alte descoperiri remarcabile;

- Roboții și mediul inteligent vor îmbunătăți activitatea de îngrijire a bătrânilor, persoanelor cu handicap, bolnavilor, și vor asi-

gura independența lor. Pietonul inteligent, un simplu mecanism de mână, va arăta, pe monitorul său, toți parametrii stării sănătății, toate semnele vitale, va ghida oamenii prin oraș, îl va asigura mobilitatea și independența.

Un tablou interesant. Un tablou incitant¹.

Sintetizate într-un tabel, aceste preziceri ne dau posibilitatea să ne orientăm mai bine și să calculăm cât mai au bibliotecile până se

2005	2010	2015	2020	2025	2030
Wireless	Telefoane inteligente, Web 2.0, Biblioteca 2.0, E-guvernare, Divertisment la cerere, Finanțe online, Mașini hibride	Rețele pervasive, Computere optice, Interfețe inteligente, Editare online, Acces global, Roboți în masă, Telemedicină, Mașini cu hidrogen, Mașini inteligente, Turism spațial	Biocomputere, Educație virtuală, Biblioteci virtuale, Nanoteach, Roboți mici, Tratatament personalizat, Organe artificiale, Avioane supersonice	Micromașini, Terapie genetică, Creșterea organelor, Bază umană pe lună	Durata vieții - 100 de ani Călătorii pe stele Omul ajunge pe Marte

vor metamorfoza sau până când vor dispărea fizic.

Aceste preziceri ne dau o idee despre lumea viitorului. Având anticipările tehnologice putem face și anticipări de scenă biblioteconomică și informațională. Adică, având pronosticul mediului în care vom opera, putem schița identitatea bibliotecii viitorului? Specialiști din diverse țări își pun această întrebare, caută răspunsuri și modele... Unii spun că biblioteca se va schimba radical în mediul electronic, se va concentra pe construirea *infrastructurilor virtuale de bibliotecă*, alții spun că nu vor fi necesare, că vor fi centre de intermediere, de editare electronică etc.

Dar toți sunt de acord cu ideea că bibliotecă va rămâne necesară ca *loc* care va umaniza și personaliza relațiile cu utilizatorii. Într-o lume în care informația ne va îneca, va fi nevoie de un punct de acces, de un punct de acces la punctele de acces, iar bibliotecarii ca *inginerii cunoașterii*, vor asigura expertiză umană în relația, în raportul oamenilor cu tehnologia. Ne așteaptă un grad sporit de schimbări. Andre Graz, referindu-se la biblio-

teci ca „*human capital*” al comunităților, subliniază că bibliotecile trebuie să-și acomodeze creativitatea personalului, scopurile și acțiunile pentru a obține credibilitate comunitară. Vocabularul viitor al bibliotecarului va conține cuvinte-cheie ca : *experimentare, creativitate, inovații, învățare continuă, concentrare, cooperare, publicare electronică, managementul și partajarea gratuită a conținutului, carduri inteligente, open source* etc.

Pentru a înfrunta viitorul, pentru a rămâne printre roboți, nanotehnologie, pentru a rămâne în acel acces global promis biblioteca, la fel ca și domeniul în general, trebuie astăzi să analizeze următoarele perspective: perspectiva utilizatorilor (va mai avea cineva nevoie de noi?); perspectiva tehnologică (vom fi în stare, capabili să avem rețele pervasive peste opt ani așa cum promit futurii?); acces global, editare online, interfețe inteligente în biblioteci); perspectiva relațiilor, parteneriatelor (cum ne va afecta nanotehnologia, educația virtuală, biocomputerile, pe noi, bibliotecarii, ca profesii și identitatea bibliotecii etc?)

¹ Comentarii la acest pronostic le puteți găsi la www.wfs.org/tehnology/spromises.

Perspectiva utilizatorilor

Utilizatorul viitor va trăi în societatea virtuală, de fapt, va fi generația digitală.

Un studiu internațional, elaborat de OCLC, *Percepția bibliotecilor și a resurselor informaționale*², publicat în 2005 a raportat următoarele. Astăzi utilizatorul, în căutarea informației, preferă motoarele de căutare Internet, este în general satisfăcut de calitatea și cantitatea informației găsită prin web; preferă *self-serve* tip RFID, M3 etc; utilizează metodele alternative de căutare ca de exemplu Google, mai degrabă decât să utilizeze serviciile tradiționale de referință; compară Google cu biblioteca găsimu-i punctele vulnerabile în promptitudinea, plinătatea, calitatea servirii; utilizează biblioteca doar pentru cărți, pentru că nu sunt satisfăcuți și nici nu știu de serviciile electronice pe care le furnizează biblioteca (și pe bună dreptate, pentru că nu le avem, dar dacă le avem nu le promovăm); preferă biblioteci calde, echipate, mobilate, cu un personal binevoitor, inteligent, capabil să-i consilieze, îndrume, ajute; utilizatorii trăiesc într-o lume mai colaborativă unde nu-s granițe între școală, casă, muncă, joacă și studiu; doresc ore de funcționare care să coincidă cu stilul lor de viață – până seara târziu și în week-end-uri.

Importanța acestui studiu este anume în creionarea unui portret colectiv al utilizatorului societății cunoașterii. Appendix-ul B, al raportului asupra acestui studiu, conține sfaturi date bibliotecarilor de către utilizatori pentru îmbunătățirea serviciilor și activității bibliotecare. Aceste sfaturi oferă informații utile despre ce vor utilizatorii și ajută bibliotecarii să cunoască asupra căror elemente și momente să-și focalizeze eforturile viitoare³.

Perspectiva tehnologică

Viitorul timp real îl creează tehnologia.

Consumatorul de informație acceptă și accesează informația, conținutul în orice format disponibil – fie carte, revistă, pagină

Web sau mapă electronică. Acum tot mai multe instrumente, accesorii mobile și de distracție, ca player-e MP3, devin tot mai sofisticate și totodată mai ușor de utilizat. Plus de aceasta sunt mult mai ieftine decât computerele și se bucură de o acceptanță și popularitate tot mai mare printre copiii și tineret.

Canalele de comunicare sunt deschise spre utilizarea acestor instrumente mobile și de divertisment pentru a transmite conținut multimedia (MMS), SMS, email etc., și înlocuiesc poșta tradițională. Telefonul mobil devine un instrument versatil care pe lângă funcția de comunicare le adaugă pe acelea de înregistrare a realității (camera foto și video, reportofon) sau de dispozitiv de documentare (putem citi cărți sau naviga). Blogurile și wiki-urile furnizează ușor și în căi conveniente editarea conținutului pe Web. Conținutul poate fi ușor sindicat și făcut disponibil... iar autopublicarea și publicarea socială vor deveni tot mai prevalente. Bibliotecile vor colecta nu numai conținut, dar vor utiliza tehnologii ca XML și WEB servicii și vor colabora cu consumatorii ca să facă acest conținut disponibil, dinamic și să satisfacă necesitățile consumatorilor. Omul are nevoie nu numai să recepteze informații, el vrea să exprime și să schimbe opinii, idei, să participe la divertisment și toate acestea le va oferi biblioteca, fiind facilitatorul dezvoltării democratice pentru toți utilizatorii, pentru toți cetățenii comunității.

Utilizarea media va fi constitutivă în activitatea socio-culturală a copiilor, a tineretului și dacă biblioteca va vrea să răspundă copiilor, tineretului, să corespundă timpului – atunci va oferi servicii multimedia în toate activitățile cu aceste categorii sociale de utilizatori. Va utiliza convergența tehnologică a mediei cu tehnologia informațională ca să ofere toate tipurile de materiale media (tipar, vizual, aural, multimedia) și forme de expresie (informațională și divertisment).

² <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm>

³ Le puteți consulta la <http://www.oclc.org/reports/2005perceptions.htm>

Un exemplu curent⁴: Editura Humanitas difuzează audio o parte a cărților sale, apărute până acum, prin rețeaua Orange. Memoria telefoanelor mobile este suficientă pentru a stoca o carte sau mai multe, permite adnotări datate, partajabile sau exportabile, crearea legăturilor între pasaje din cărțile memorate, cumpărarea și descărcarea cărții la care se face trimitere în lucrarea pe care o citește proprietarul telefonului indiferent la ce oră e și unde se află, permite căutarea în toate operele unui autor sau în toată biblioteca care este în memoria telefonului. Toate aceste operații se fac fără bibliotecă și bibliotecar și se fac astăzi.

Perspectiva relațională /identitară

McDonald pune problema încă în 1995: *"Eu sunt bibliotecar și profesiunea mea se află la răscruce. Văd în urma mea cum se schimbă toate, iar viitorul este nesigur. În realitate, nu sunt sigur de faptul că profesiunea mea va supraviețui revoluției ce vine fără reevaluarea afacerilor noastre"*⁵. La distanță de 12 ani bibliotecarii moldoveni încă nu sesizează existența problemei identitare a instituției și profesiunii.

Biblioteca viitoare va fi produsul societății cunoașterii, va acționa în societatea cunoașterii și deci, identitatea instituțională a bibliotecii va oglindi idealurile sociale și tehnologice ale societății cunoașterii. Fiind facilitatorul societății cunoașterii, biblioteca trece de la acces și instruire informațională la învățare multimodală. Deci, va fi bibliotecă virtuală, serviciu virtual, site al experienței culturale.

Biblioteca va trebui să utilizeze sinergia organizațională la nivel intern pentru diversificarea experiențelor sociale, culturale, pentru stimularea gândirii divergente și creative iar la nivel extern spre relații, parteneriat public și privat. Biblioteca va avea nevoie de o infrastructură capabilă să asigure o cooperare avantajoasă și va urmări ca avantajul cooperării să poată fi exploatat de

toți și să fie în beneficiul comunității.

E-studiul și învățarea pe viață vor impune bibliotecilor să construiască relații cu alte instituții, să dezvolte și să furnizeze servicii care creează valori pentru comunitate, pentru utilizatori, care promovează rolul bibliotecii ca centru de studiu al comunității.

Bibliotecile vor fi mai mult arii sociale ale comunității fiind instituția care va oferi experiențe sociale. Într-un context în care învățarea, rețelele, cercetare, creația, școlile, viața comunității, viața oamenilor, elevilor, studenților sunt sociale, bibliotecile sunt și ele sociale. Ele nu numai vor susține studiul și procesele de învățare ele vor crea medii de învățare, nevoi de învățare, activități de inspirație a învățării.

Este clar că vom avea nevoie de un alt meniu de servicii pentru utilizatori/consumatori. E clar că vom avea nevoie să elaborăm un nou concept al serviciilor bazat pe analiza condițiilor prezente din interiorul și exteriorul bibliotecii și a pronosticurilor prezentate la început. Aceasta ar asigura un viitor mai luminat pentru biblioteci. Specialiștii futurologi ne sfătuiesc că pentru a ajunge în viitor ar trebui să ne trasăm următoarele obiective de tranziție:

1. angajarea/angrenarea audienței specifice – preșcolari, tineri, bătrâni din comunitate
2. menținerea dialogului divers, real cu comunitatea
3. extinderea serviciilor bibliotecilor până la casa oamenilor și nu neapărat cu rețelele digitale, OPAC-uri etc.
4. sporirea calității serviciilor
5. atragerea noilor utilizatori prin a fi prezenți acolo unde sunt ei
6. promovarea și demonstrarea impactului programelor, serviciilor, colecțiilor bibliotecii (asta înseamnă că bibliotecarii știu, înțeleg ce se întâmplă în bibliotecă și comunică fondatorilor, finanțatorilor, comunității) găsirea, identificarea,

⁴ Exemplu identificat prin DOROWeblog

⁵ McDonald, Peter. "Science Libraries of the Future: Research in the Electronic Age." Food Technology, April 1995, p. 92

inventarea căilor, modurilor mai bune de analiză a activității – ce, când, unde, cine, de ce –urile bibliotecii

7. familiaritatea, confortabilitatea cu tehnologia informațională, cu noua generație de tehnologie
8. transformarea bibliotecarului într-un mediator, consilier educațional, profesor
9. considerarea utilizatorilor nu numai consumatori, ci și ca resurse ale bibliotecii

Dacă obiectivele acestui scenariu vor fi dezvoltate în următorii cinci ani, putem noi oare vorbi de viitorul bibliotecilor în Republica Moldova?

Putem elabora un scenariu național referitor la dezvoltările viitoare ale bibliotecii?

Ne trebuie un model perceptibil pe care nu-l avem. Scenele curente sunt aceleași care erau în 1990. Nu ne trebuie studii profunde ca să recunoaștem că rămânem în urmă cu minimum 25 de ani. Modernizarea se desfășoară la viteza pasului broaștei țestoase în centrul țării, adică în capitală, foarte greu, lent, sau deloc, decurge procesul în restul țării. Metamorfozele modernizării nu pot străbate acest domeniu împietrit și pregătit parcă pentru îmbalsămare. Pierre Lévy ne atenționează, „... cunoașterea însăși, disponibilă în bibliotecă și bănci de date, va fi mai puțin importantă decât capacitatea de a folosi rețelele de comunicare și de a găsi rapid informația”⁷. Fără modernizare tehnologică nu putem folosi rețelele existente, nu putem crea rețele locale.

Bibliotecile publice, în special cele din spațiul rural, au rămas în era dinaintea Internetului. Chiar mai rău. Cele mai multe din ele nu au nici Internet, nici resurse

informaționale. Astăzi sloganul „Prietenul meu - biblioteca” a fost răsturnat de Internet. Sloganul tinerilor este „Prietenul meu Internet – știe totul”. Ei obțin de sine stătător acces la resursele informaționale globale fără ajutorul, medierea bibliotecarilor. Același Peter McDonald a comparat acest fenomen cu tranziția de la viziunea ptolo-meică la cea coperniciană⁶.

Ceea ce facem, împreună sau fiecare în parte, e o permanentă adaptare la ceva, e o permanentă alergare în urma altora, a ceva... Nu putem vorbi de o dezvoltare tehnologică a domeniului biblioteconomic fără resurse informaționale, fără localuri adecvate, fără tehnologie. Schimbarea numelor – *centre sau săli multimedia, centre de acces, centre de informare* nu a și transformat bibliotecile, nu a însemnat și trecerea la formele de comunicare multimediatice în bibliotecă, nu s-au constituit cataloage electronice, nu s-au elaborat web servicii.

Îndemnul este să conștientizăm aceste lucruri, să uităm că am fost centrul universului informațional, să ne căutăm locul nostru în imensa rețea de informație, tot mai complexă. În consecință, problemele cu care ne vom confrunta în viitor se vor complica pe măsură ce tot amânăm abordarea lor.

De ce încearcă specialiștii să prezică viitorul? Ca să poată anticipa schimbarea, ca să poată rămâne relevanți pentru utilizatori și comunitate, ca să poată adopta deciziile corecte, ca să poată micșora surprizele neplăcute ale șocului viitorului.

Ce greșeli pot face futuriștii profesioniști în biblioteconomie? Pot doar greși niște granițe de timp previzionate, dar oricum schimbarea este inevitabilă.

Suntem gata noi, bibliotecarii moldoveni de Schimbarea Inevitabilă?

⁶ McDonald, Peter. “Science Libraries of the Future: Research in the Electronic Age.” Food Technology, April 1995, p. 95